

Joanna DOMINIĄK
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

ZMIANY W STRUKTURZE USŁUG W AGLOMERACJI POZNAŃSKIEJ W LATACH 1996–2007

CHANGES IN THE STRUCTURE OF SERVICES IN THE POZNAŃ AGGLOMERATION OVER THE YEARS 1996–2007

ABSTRACT: The political, social and economic changes initiated in Poland in 1989 provided a basis for a dynamic development of services. The 1990s were characterised by rapidly growing service employment; over the years 1990–2006 its proportion rose from 37% to 54%. There was also an increase in the contribution of the service sector to gross value added. In 2006 the service sector generated 65% of national income, as against 54% in 1990. The development of the service sector in Poland varied regionally, high dynamics being displayed by voivodeships with big urban agglomerations: Mazovia, Wielkopolska and Małopolska. The aim of the article is to characterise changes in the service sector of the Poznań agglomeration over the years 1996–2007. First, the structure of the service sector in the Poznań agglomeration (as divided into a core and a peripheral zone) is presented. Next, an attempt is made to identify differences in the transformation of services in terms of the Poznań – periphery division and by communes making up the peripheral zone of the agglomeration.

KEY WORDS: service sector, agglomeration, employment structure

Wprowadzenie

Zmiany polityczne, społeczne i gospodarcze zapoczątkowane w Polsce w 1989 r. stworzyły podstawy do dynamicznego rozwoju sektora działalności usługowej. Lata 90. XX w. charakteryzowały się szybkim wzrostem zatrudnienia w usługach. W latach 1990–2006 udział pracujących w tym sektorze zwiększył się z 37% do 54%. Wzrastał także udział sektora usług w wytwarzaniu wartości dodanej brutto. W 2006 r. sektor usług generował 65% dochodu narodowego (dla porównania w 1990 r. – 54%). Rozwój sektora usług w Polsce był zróżnicowany regionalnie – wysoką dynamiką cechowały się województwa z dużymi aglomeracjami miejskimi: mazowieckie, wielkopolskie i małopolskie.

W procesie rozwoju społeczno-gospodarczego główną przyczyną rozwoju usług był wzrost popytu na usługi produkcyjne i konsumpcyjne. W przedsiębiorstwach przemysłowych nastąpił wzrost zapotrzebowania na usługi wyspecjalizowane i nowoczesne stosujące zaawansowane technologie, zarówno powstające w ramach przedsiębiorstwa, jak i nabywane. Rozwinęły się usługi tworzące tzw. otoczenie biznesu, głównie branży informatycznej i finansowej. Rosnący poziom życia ludności spowodował większe zapotrzebowanie na usługi konsumenckie: handlowe, medyczne, edukacyjne i turystyczne.

Rozwojowi usług, jaki następuje w Polsce od początku lat 90., towarzyszą przemiany w strukturze sektora usług i w organizacji działalności usługowej (Nicholls 2001; Rosa 2005). Zmiany w strukturze sektora usług polegają na zmianach udziału poszczególnych branż usługowych w usługach ogółem. Coraz większego znaczenia w sektorze usług nabierają usługi wyspecjalizowane, zatrudniające pracowników o wysokich kwalifikacjach zawodowych, wśród nich usługi o wysokim nasyceniu wiedzą oraz usługi dla producentów i dla biznesu. Do sekcji usługowych wyróżniających się wysoką dynamiką rozwoju, obok usług handlowych, zalicza się pośrednictwo finansowe (124%) i obsługę nieruchomości i firm (140%). Rozwój tych usług w Polsce nastąpił stosunkowo niedawno, stąd też są one często określane jako usługi nowe. Wzrost roli tych usług nabiera istotnego znaczenia w kontekście gospodarki opartej na wiedzy (Dominiak 2008).

Celem artykułu jest charakterystyka przemian w sektorze usług aglomeracji poznańskiej w latach 1996–2007. Analiza struktury sektora usług została przeprowadzona w układzie sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) 2004. Według tej klasyfikacji działalność usługowa obejmuje 11 sekcji PKD: poczynając od sekcji G – „Handel hurtowy i detaliczny, naprawy pojazdów mechanicznych, motocykli oraz artykułów przeznaczenia osobistego i użytku domowego”, a kończąc na sekcji Q – „Organizacje i zespoły eksterytorialne”¹.

Artykuł składa się z dwóch części. W części pierwszej przedstawiono charakterystykę struktury sektora usług w aglomeracji poznańskiej z wyróżnieniem rdzenia i strefy peryferyjnej aglomeracji. Druga część stanowi próbę identyfikacji różnic w przemianach sfery usług w aglomeracji poznańskiej w układzie Poznań – strefa peryferyjna aglomeracji oraz w układzie gmin tworzących strefę peryferyjną aglomeracji.

Aglomeracja poznańska jest w niniejszym artykule utożsamiana z układem rdzeń: miasto Poznań oraz strefa peryferyjna aglomeracji: powiat poznański, w skład którego wchodzi 17 gmin, w tym 2 gminy miejskie (Luboń i Puszczykowo), 8 gmin miejsko-

¹ Zgodnie z klasyfikacją PKD do sekcji usługowych należą: G – „Handel hurtowy i detaliczny; naprawy pojazdów mechanicznych, motocykli oraz artykułów przeznaczenia osobistego i użytku domowego”; H – „Hotele i restauracje”; I – „Transport, gospodarka magazynowa i łączność”; J – „Pośrednictwo finansowe”; K – „Obsługa nieruchomości, wynajem i działalność związana z prowadzeniem interesów”; L – „Administracja publiczna i obrona narodowa, gwarantowana prawnie opieka socjalna”; M – „Edukacja”; N – „Ochrona zdrowia i opieka socjalna”; O – „Pozostała działalność usługowa komunalna, socjalna i indywidualna”; P – „Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników”; Q – „Organizacje i zespoły eksterytorialne”.

-wiejskich (Buk, Kostrzyn, Kórnik, Mosina, Murowana Goślina, Pobiedziska, Stęszew, Swarzędz) oraz 7 gmin wiejskich (Czerwonak, Dopiewo, Kleszczewo, Komorniki, Rokietnica, Suchy Las i Tarnowo Podgórne).

W opracowaniu wykorzystano głównie niepublikowane dane Głównego Urzędu Statystycznego oraz dane zamieszczone w rocznikach statystycznych GUS i Banku Danych Regionalnych (www.stat.gov.pl). Zakres czasowy analizy obejmuje lata 1996–2007.

Sektor usług w aglomeracji poznańskiej

W 2007 r. w aglomeracji poznańskiej w usługach pracowało 210 tys. osób, co stanowiło 66% ogółu zatrudnionych, z tego w Poznaniu – 169 tys., a w strefie peryferyjnej aglomeracji poznańskiej – 41 tys. Liczba podmiotów usługowych zarejestrowanych w rejestrze REGON wynosiła 101 tys., z czego zdecydowana większość miała swą siedzibę w Poznaniu – 73,5 tys.

W strukturze usług największe znaczenie miała sekcja „Handel i naprawy” (G), w której zarejestrowanych było 37% ogółu podmiotów usługowych. Duże znaczenie miała również sekcja K, obejmująca usługi z zakresu obsługi nieruchomości, wynajmu, informatyki i nauki oraz pozostałą działalność biznesową (27%) (tab. 1).

Zróżnicowanie struktury sektora usług w układzie Poznań – strefa peryferyjna aglomeracji kształtowało się następująco. Znaczenie usług handlowych (G) było większe w powiecie poznańskim (strefie peryferyjnej aglomeracji), gdzie wynosiło 43% ogółu podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w sektorze usług. Podobnie większym udziałem charakteryzowały się tam również usługi transportowe i magazynowe (sekcja I). Poznań z kolei cechowała znaczna przewaga w zakresie usług finansowych (J) i obsługi nieruchomości i firm (K), które są określane mianem usług dla biznesu, oraz usług ochrony zdrowia (N). Zarówno usługi dla biznesu, jak i usługi ochrony zdrowia wchodziły w skład usług określanych jako usługi o wysokim nasyceniu wiedzą (KIS) (tab. 1).

Tabela 1

Struktura sektora usług w aglomeracji poznańskiej w 2007 r.

Sekcja	Poznań		Powiat		Agglomeracja	
	liczba podmiotów	%	liczba podmiotów	%	liczba podmiotów	%
G	25 896	35,2	11 868	42,8	37 764	37,3
H	2 098	2,9	836	3,0	2 934	2,9
I	6 449	8,8	3 168	11,4	9 617	9,5
J	3 629	4,9	1 125	4,1	4 754	4,7

Tabela 1. cd.

Sekcja	Poznań		Powiat		Aglomeracja	
	liczba podmiotów	%	liczba podmiotów	%	liczba podmiotów	%
K	21 462	29,2	6 147	22,2	27 609	27,3
L	114	0,2	83	0,3	197	0,2
M	2 124	2,9	741	2,7	2 865	2,8
N	5 001	6,8	1 397	5,0	6 398	6,3
O	6 706	9,1	2 355	8,5	9 061	9,0
P	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Q	3	0,0	0	0,0	3	0,0
Suma	73 482	100,0	27 720	100,0	101 202	100,0

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS.

Struktura sektora usług charakteryzowała się również dużym zróżnicowaniem w układzie gmin strefy peryferyjnej aglomeracji poznańskiej. Szczególnie widoczne było zróżnicowanie w ramach usług handlowych (G) i biznesowych (K). Usługi handlowe największe znaczenie miały w gminach: Buk, Luboń, Komorniki, Kostrzyn, Mospina, Sęszew, a więc w gminach miejskich i miejsko-wiejskich. Usługi biznesowe były szczególnie dobrze rozwinięte w gminach: Suchy Las, Kórnik, Czerwonak, Kleszczewo, a więc w większości w gminach wiejskich, ale znajdujących się w bezpośrednim sąsiedztwie Poznania (tab. 2).

Tabela 2

Struktura sektora usług w gminach aglomeracji poznańskiej

Gminy strefy peryferyjnej aglomeracji	Ogółem	Udziały poszczególnych sekcji PKD (%)								
		G	H	I	J	K	L	M	N	Q
Luboń	100	45	2	12	4	24	0	2	4	7
Puszczykowo	100	40	4	5	4	24	0	3	9	10
Buk	100	46	3	14	3	17	1	2	3	10
Czerwonak	100	39	3	11	5	25	0	3	5	9
Dopiewo	100	37	3	14	5	24	0	2	7	9
Kleszczewo	100	40	3	8	5	26	1	4	4	10
Komorniki	100	47	3	13	3	20	0	2	4	7
Kostrzyn	100	45	3	11	2	19	0	2	5	12
Kórnik	100	41	4	9	4	26	0	2	4	8

Tabela 2. cd.

Gminy strefy peryferyjnej aglomeracji	Ogółem	Udziały poszczególnych sekcji PKD (%)								
		G	H	I	J	K	L	M	N	Q
Mosina	100	47	3	12	4	18	0	3	4	8
Murowana Goślina	100	41	3	9	5	21	1	4	6	9
Pobiedziska	100	37	4	14	4	22	0	3	5	11
Rokietnica	100	44	3	10	4	21	0	3	4	10
Stęszew	100	45	2	18	3	13	0	2	4	12
Suchy Las	100	36	3	11	5	31	0	2	6	6
Swarzędz	100	43	3	12	4	21	0	3	5	8
Tarnowo Podgórne	100	48	3	10	3	22	0	2	4	8

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Zmiany w strukturze usług w aglomeracji poznańskiej

W latach 1996–2007 liczba pracujących w sektorze usług w aglomeracji poznańskiej wzrosła z 165,9 tys. do 209,7 tys., co oznaczało wzrost odsetka pracujących z 63,7% do 65,6%. W badanym okresie nastąpił wzrost znaczenia usług rynkowych (sekcje G–K), których udział zwiększył się z 37% do 45%. W tym samym czasie udział zatrudnionych w usługach nierynkowych spadł z 22% do 20% ogólnego zatrudnienia (tab. 3).

Tabela 3

Zmiany struktury gospodarczej aglomeracji poznańskiej w latach 1996–2007

Rok	Udział pracujących (%)*				
	rolnictwo	przemysł z budownictwem	usługi		
			ogółem	rynkowe	nierynkowe
1996	1,7	39,1	63,7	37,0	22,2
2007	0,8	33,7	65,6	45,2	20,4

* Według faktycznego miejsca pracy; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 oraz pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych.

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS.

W analizowanym okresie nastąpił także dynamiczny wzrost liczby podmiotów usługowych. Ich liczba w aglomeracji poznańskiej wzrosła z 59 tys. do ponad 100 tys., a więc niemal dwukrotnie. Zmianie uległa również struktura sektora usług. Najistotniejsze zmiany w strukturze tego sektora w aglomeracji poznańskiej w badanym okre-

się dotyczyły handlu. Udział podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w sekcji „Handel i naprawy” zmniejszył się znacząco w analizowanym okresie z 53% do 37%. Drugą sekcją, w przypadku której zanotowano spadek udziału, była sekcja obejmująca usługi transportowe i magazynowe (I). W tym przypadku odnotowano spadek z 12% do 9,5%. Wzrost udziału w sektorze usług odnotowano natomiast w przypadku usług dla biznesu obejmujących sekcję K („Obsługa nieruchomości i firm”) – z 20% do 27% oraz J („Pośrednictwo finansowe”) – z 2% do 5%, a także w sektorze usług nierynkowych – edukacji i ochronie zdrowia (tab. 4). Analiza zmian struktury sektora usług w aglomeracji poznańskiej wskazuje więc na bardziej dynamiczny rozwój usług o wysokim nasyceniu wiedzą. Usługi niewymagające wysokich kwalifikacji (handlowe i transportowe,

Tabela 4

Zmiany struktury sektora usług (w układzie sekcji PKD) w aglomeracji poznańskiej w latach 1996–2007

Sekcja	1996		2007	
	liczba podmiotów	%	liczba podmiotów	%
Sektor usług ogółem	58 757	100,0	101 202	100,0
G	31 071	52,9	37 764	37,3
H	1 344	2,3	2 934	2,9
I	6 869	11,7	9 617	9,5
J	1 206	2,1	4 754	4,7
K	11 621	19,8	27 609	27,3
L	94	0,2	197	0,2
M	815	1,4	2 865	2,8
N	2 094	3,6	6 398	6,3
O	3 643	6,2	9 061	9,0

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS.

magazynowe) tracą na znaczeniu, natomiast najwyższymi wskaźnikami dynamiki cechują się usługi dla biznesu oraz pozostałe usługi o wysokim nasyceniu wiedzą. Usługi tego typu koncentrują się przede wszystkim w największych aglomeracjach miejskich, które charakteryzują się lepszą dostępnością do wykwalifikowanej siły roboczej. Aglomeracja poznańska odgrywa istotną rolę w obsłudze działalności gospodarczej całego województwa wielkopolskiego. W 2007 r. w aglomeracji poznańskiej zlokalizowanych było 32,5 tys. firm świadczących usługi dla biznesu, co stanowiło 46% wszystkich tego typu firm w województwie wielkopolskim. Jednocześnie w aglomeracji skupionych było jedynie 36% ogółu podmiotów gospodarczych zlokalizowanych w województwie. Występują więc znaczne różnice w wartości wskaźnika liczby firm świad-

czących usługi dla biznesu na 1000 podmiotów gospodarczych pomiędzy aglomeracją poznańską a pozostałą częścią województwa. Aglomeracja charakteryzowała się również wyższym udziałem firm z sekcji J i K w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych (27,5%), podczas gdy udział pozostałej części województwa wynosił 15%.

Zmiany w sektorze usługowym w układzie Poznań – strefa peryferyjna aglomeracji

Analiza zmian sektora usług z punktu widzenia układu Poznań – strefa peryferyjna aglomeracji prowadzi do następujących wniosków. Strefa peryferyjna aglomeracji poznańskiej cechowała się znacznie wyższą dynamiką liczby podmiotów usługowych. Wskaźnik dynamiki w latach 1996–2007 kształtował się na poziomie 234%, podczas gdy w Poznaniu jego wartość nie przekraczała 157%. Średnia wartość analizowanego wskaźnika w aglomeracji poznańskiej w tym okresie wynosiła 172%. Zarówno w Poznaniu, jak i w strefie peryferyjnej aglomeracji poznańskiej odnotowano wzrost liczby podmiotów we wszystkich sekcjach usługowych. Najwyższa wartość wskaźnika dynamiki charakteryzowała usługi finansowe i ubezpieczeniowe (sekcja J). W przypadku gmin strefy peryferyjnej aglomeracji wartość ta przekroczyła 600% (dla porównania w Poznaniu – 355%). Wysoką wartością wskaźnika dynamiki cechowały się również usługi edukacyjne (426% w strefie peryferyjnej i 331% w Poznaniu) i biznesowe wchodzące w skład sekcji K (odpowiednio – 390% i 214%) (tab. 5).

Tabela 5

Dynamika rozwoju sektora usług (w układzie sekcji PKD) w aglomeracji poznańskiej w latach 1996–2007

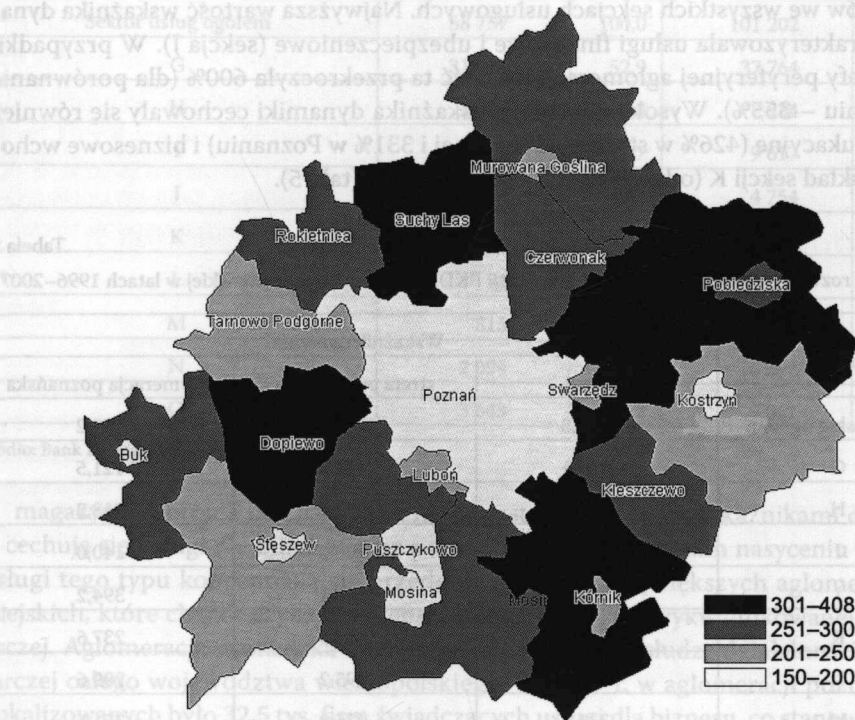
Sekcja	Wskaźnik dynamiki		
	Poznań	strefa peryferyjna	aglomeracja poznańska
Sektor usług ogółem	156,5	234,6	172,2
G	107,1	172,5	121,5
H	209,6	243,7	218,3
I	121,6	202,2	140,0
J	355,4	608,1	394,2
K	213,7	389,5	237,6
L	156,1	395,2	209,6
M	331,4	425,9	351,5
N	290,0	377,6	305,5
O	227,7	337,4	248,7

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS.

Można więc powiedzieć, że mamy do czynienia ze znaczącym wzrostem roli strefy peryferyjnej aglomeracji poznańskiej w tworzeniu usług aglomeracji, szczególnie w odniesieniu do usług biznesowych i edukacyjnych (por. Dominiak 2006).

Mimo że strefa peryferyjna aglomeracji poznańskiej cechuje się znacznie większą dynamiką rozwoju usług niż Poznań, nie odnotowano znaczących różnic w strukturze tych zmian. Zarówno w Poznaniu, jak i w strefie peryferyjnej aglomeracji największą dynamiką cechował się rozwój usług finansowo-ubezpieczeniowych (J), edukacyjnych (M), ochrony zdrowia (N) i obsługi nieruchomości i firm (K).

Zmiany w układzie gmin tworzących strefę peryferyjną aglomeracji przedstawiały się następująco. W latach 1996–2007 największą dynamiką rozwoju sektora usług cechowały się dwie gminy wiejskie – Dopiewo i Suchy Las, znajdujące się w bezpośrednim sąsiedztwie Poznania. Wskaźniki dynamiki kształtowały się w tych gminach na poziomie odpowiednio 370% i 323%. Najniższymi wartościami wskaźników dynamiki cechowały się natomiast gminy: Stęszew, Kostrzyn i Buk (175–190%), znajdujące się na obrzeżach aglomeracji.

Rys. 1. Dynamika rozwoju działalności usługowej w aglomeracji poznańskiej w latach 1996–2007 (zmiany liczby podmiotów usługowych w 1998 r. = 100)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych, www.stat.gov.pl

W 1996 r. we wszystkich gminach strefy peryferyjnej aglomeracji poznańskiej dominujące znaczenie miała sekcja skupiająca podmioty handlowe (G). Jej udział w ogólnej liczbie podmiotów usługowych w analizowanych gminach wynosił średnio 58% i wahał się od 49% w gminie Czerwonak do 62% w gminie Kleszczewo. Wśród pozostałych sekcji na uwagę zasługują obsługa nieruchomości i firm (K) oraz usługi transportowe i magazynowe (I), które cechował średnio 13-procentowy udział w sektorze usług. Podobnie w 2007 r. we wszystkich analizowanych gminach najwyższym udziałem w ogólnej liczbie podmiotów usługowych charakteryzowała się sekcja „Handel i naprawy”. Jednak jej udział w poszczególnych gminach był niższy niż w 1996 r. i wynosił od 36% w gminie Suchy Las do 48% w gminie Swarzędz.

Rozpatrując zmiany sektora usług strefy peryferyjnej aglomeracji w układzie miasta – tereny wiejskie, zauważyć można różnicę w dynamice rozwoju działalności usługowej na korzyść terenów wiejskich. W gminach wiejskich oraz na obszarach wiejskich gmin miejsko-wiejskich w strefie peryferyjnej aglomeracji poznańskiej wskaźnik dynamiki liczby podmiotów usługowych wynosił 270%, podczas gdy w miastach jego wartość wynosiła zaledwie 200%. Szczególnie wysoką dynamiką cechowały się gminy wiejskie leżące bezpośrednio przy granicach administracyjnych Poznania (rys. 1).

Podsumowanie

Przeprowadzona analiza zmian struktury usług w aglomeracji poznańskiej w latach 1996–2007 prowadzi do następujących wniosków:

1. W strukturze usług całej aglomeracji poznańskiej dominują usługi handlowe, duże znaczenie mają także usługi z zakresu obsługi nieruchomości i firm.

2. Struktura sektora usług różni się w układzie Poznań – strefa peryferyjna aglomeracji. Poznań charakteryzuje się zdecydowanie wyższym rozwojem usług o wysokim nasyceniu wiedzą (usługi dla biznesu, edukacja, ochrona zdrowia), podczas gdy w strefie peryferyjnej aglomeracji większe znaczenie mają usługi handlowe i transportowe oraz magazynowe.

3. W analizowanym okresie nastąpił znaczący rozwój działalności usługowej w aglomeracji poznańskiej. Zmianie uległa także struktura sektora usług – nastąpiło zmniejszenie udziału usług handlowych na rzecz usług finansowo-ubezpieczeniowych oraz obsługi nieruchomości i firm.

4. Dynamika rozwoju usług w strefie peryferyjnej aglomeracji jest znacznie wyższa, niż w samym rdzeniu aglomeracji – Poznaniu. Dotyczy to szczególnie tych gmin wiejskich, które położone są w bezpośrednim sąsiedztwie Poznania.

5. Aglomeracja poznańska jest miejscem koncentracji usług dla biznesu, skupiając niemal połowę wszystkich firm świadczących usługi dla biznesu w województwie wielkopolskim.

Bibliografia

- Dominiak J., 2006, *Struktura i organizacja otoczenia biznesu w aglomeracji poznańskiej*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- Dominiak J. (red.), 2008, *Przemiany w sferze usług w Polsce*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- Nicholls R., 2001, Przekształcenia w sektorze usług w Polsce w perspektywie europejskiej, [w:] K. Rogoziński (red.), *Transformacja w usługach. Sektor usług w Polsce w latach 1990–1999*, „Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej”, Poznań, s. 11–28.
- Rosa G., 2005, *Struktura i przeobrażenia współczesnego sektora usług*, [w:] S. Flejterski, A. Panasiuk, J. Percenc, G. Rosa (red.), *Współczesna ekonomika usług*, PWN, Warszawa, s. 59–80.

ZMIANY W STRUKTURZE USŁUG W AGLOMERACJI POZNAŃSKIEJ W LATACH 1996–2007

ABSTRAKT: Zmiany polityczne, społeczne i gospodarcze zapoczątkowane w Polsce w 1989 r. stworzyły podstawy do dynamicznego rozwoju sektora działalności usługowej. Lata 90. XX w. charakteryzowały się szybkim wzrostem zatrudnienia w usługach. W latach 1990–2006 udział pracujących w tym sektorze zwiększył się z 37% do 54%. Wzrastał także udział sektora usług w wytwarzaniu wartości dodanej brutto. W 2006 r. sektor usług generował 65% dochodu narodowego (dla porównania w 1990 r. – 54%). Rozwój sektora usług w Polsce był zróżnicowany regionalnie – wysoką dynamiką cechowały się województwa z dużymi aglomeracjami miejskimi: mazowieckie, wielkopolskie i małopolskie.

W procesie rozwoju społeczno-gospodarczego główną przyczyną rozwoju usług był wzrost popytu na usługi produkcyjne i konsumpcyjne. W przedsiębiorstwach przemysłowych nastąpił wzrost zapotrzebowania na usługi wyspecjalizowane i nowoczesne stosujące zaawansowane technologie, zarówno powstające w ramach przedsiębiorstwa, jak i nabywane. Rozwinęły się usługi tworzące tzw. otoczenie biznesu, głównie branża informatycznej i finansowej. Rosnący poziom życia ludności spowodował większe zapotrzebowanie na usługi konsumenckie: handlowe, medyczne, edukacyjne i turystyczne.

Rozwojowi usług, jaki następuje w Polsce od początku lat 90., towarzyszą przemiany w strukturze sektora usług i w organizacji działalności usługowej. Zmiany w strukturze sektora usług polegają na zmianach udziału poszczególnych branż usługowych w usługach ogółem. Coraz większego znaczenia w sektorze usług nabierają usługi wyspecjalizowane, zatrudniające pracowników o wysokich kwalifikacjach zawodowych, wśród nich usługi o wysokim nasyceniu wiedzą oraz usługi dla producentów i dla biznesu. Do sekcji usługowych wyróżniających się wysoką dynamiką rozwoju, obok usług handlowych, zalicza się pośrednictwo finansowe (124%) i obsługę nieruchomości i firm (140%). Rozwój tych usług w Polsce nastąpił stosunkowo niedawno, stąd są one często określane jako usługi nowe. Wzrost tych usług nabiera istotnego znaczenia w kontekście gospodarki opartej na wiedzy.

Celem artykułu jest charakterystyka przemian w sektorze usług w aglomeracji poznańskiej w latach 1996–2007, ze szczególnym uwzględnieniem zależności pomiędzy rangą miasta i charakterem zmian w strukturze usług.

SŁOWA KLUCZOWE: struktura zatrudnienia, sektor usługowy, aglomeracja